

Povojni poboji

Naj priče spregovorijo

Gospodu Čoku, ki se je odzval na moj članek o žrtvah brezna Golobivnica (PN, 5. marca), se najprej zahvaljujem. Prav konkretni podatki o takratnih dogodkih lahko namreč pojasnijo marsikatero nejasnost.

Pred nadaljevanjem pa naj odkrito povem svoje mnenje glede brezna. Človeške kosti, ki ležijo v kraškem breznu pod tonami smetmi, so sramota za vsako civilizacijo. Tako kot to delajo povsod po svetu, bi tudi mi morali človeške kosti pokopati na pokopališču. Ne pa, da pustimo, da v jamo še dandanes mečejo odpadke iz gostilne, pršutarne in gospodinjestev. Ali so kosti nemške, italijanske ali slovenske, ne igra nikakršne vloge.

V članku o prikritem grobišču Golobivnica sem citiral podatke, ki sta jih podali dve priči. Teh pričevanj doslej ni še nihče pisno z argumenti zavrnil. Seveda obstaja možnost, da bi priči lagali. Prav zato je še toliko bolj pomembno, da bi svoje spomine na tragične dogodke obudili tudi domačini, Lokavci. Tako kot gospod Čok v pismu. Njihov sovaščan dr. Enio Fonda, ki je emigriral v Brazilijo, jih namreč obtožuje, da so pri metanju žrtev v brezno morali sodelovati. Omenja nekega Gregorčiča, starega Kociča - Jakucčeva, ki so bili prisiljeni k metanju v jamo. Prvi umor naj bi storili "lokavški terenci" nad sovaščanoma, bratom in sestro Ludvikom in Milko Moderc, ker naj bi slednja hodila z italijanskim karabinjerjem. V brezno naj bi ju vrgli živa. Domačini naj bi videli tudi kolono ljudi, ki je prišla iz Bazovice. Pobijanje pa naj bi trajalo teden dni. Fonda tudi pravi, da so partizani med vojno v Lokvi ubili Jožefo Satler Ukovo, Uga Devetaka, Rudolfa, Anamarijo in Zorko Ostrouška, Ivana Cerkvenika, Stano Bencina, Jožeta Nedoha iz Dan in Andreja Svetino. Slednjega naj bi ubil neki Sila. Ker tudi sam pravi, da je domov prišel avgusta 1945, je očitno podatke dobil od sovaščanov (od virov omenja le svojo mamo in župnika Virgila Ščeka). Če gre za izdajalce, kot pravi Čok, je treba to argumentirati.

Če je pričevanje Fonde morebiti res neverodostojno zaradi njegove osebne prizadetosti, pa bi za Ščekove Lokavske starine težko rekli kaj podobnega. Kot sodelavec OF in privrženec partizanskega osvobodilnega boja (zaradi tega se je zapletel v hude spore s svojimi predstojniki) bi namreč bilo zelo neverjetno, da ga blati s takimi lažmi. Za zavrnitev Ščekovih zapisov ne bo dovolj le podatek, da so se nekateri nasmihali ob branju. Zgodovinar potrebuje konkretne podatke in argumente.

Tudi v memoarskih knjigah, ki opisujejo partizanske boje, tovrstnih podatkov ni. V knjigi, ki jo Čok omenja (Istrski odred), je sicer večkrat omenjeno, da so Nemce v nekaterih akcijah zajeli, a potem se opisovanje ustavi. Omenja pa se tudi "čiščenje". Kaj je to točno pomenilo in kaj je Istrski odred naredil z vojaškimi ujetniki, lahko samo ugibamo.

Nekateri v vasi Lokev pa hranijo tudi druge zgodbe. Denimo, da je bila jama povsem polna trupel, da jih je bilo med 1200 in 1500, ter da je bilo med njimi veliko žensk in otrok. Ali je to pričevanje verodostojno, bodo pokazala izkopavanja.

Da bi prišla zgodovinska resnica na dan predlagam, da Lokavci obtožbe - vsako posebej - ovržejo s svojimi pričevanji in opisi. Molk je namreč samo voda na mlin tistim, ki bi radi iz vsega skupaj naredili mitologijo.

Tudi moji predniki in sorodniki so bili del partizanskega gibanja. A vendar si zaradi tega ne bom zakrival oči in ušes pred novimi zgodovinskimi dejstvi. Zgodovina pa bo svoje itak prej ali slej povedala.

TINO MAMIĆ, novinar PN